

Sygn. akt IV U 1425/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 stycznia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Tarnowie – Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSR del. Jacek Liszka

Protokolant: st. sekr. sądowy Małgorzata Houda

po rozpoznaniu w dniu 16 stycznia 2014 roku w Tarnowie na rozprawie

sprawy z odwołań E. K.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

z dnia 20 czerwca 2013 roku nr (...)

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

oraz od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. datowanej na dzień 15 czerwca 2013 roku nr(...)

o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia

w sprawie E. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

1. oddała odwołanie od decyzji z dnia 20 czerwca 2013 roku;
2. oddała odwołanie od decyzji z dnia 15 czerwca 2013 roku;
3. oddała wniosek odwołującej się o zwrot kosztów podróży.

Sygn. akt IV U 1425/13

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 16 stycznia 2014 r.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. decyzją z dnia 20 czerwca 2013 r. na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) zobowiązał E. K. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1.05.2013 r. do 31.05.2013 r. w kwocie 1.281,68 zł z tytułu renty rodzinnej oraz socjalnej przysługującej zmarłej w dniu 22.04.2013 r. jej córce – K. K.

Kolejną decyzją (pismem) datowaną na dzień 15 czerwca 2013 r. ZUS Oddział w T. odmówił E. K. odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w kwocie 1.281,68 zł.

Odwołanie od decyzji ZUS z dnia 20.06.2013 r. wniosła E. K. domagając się jej zmiany, powołując się przy tym na art. 409 kc. Odwołująca podniosła, iż znajduje się w ciężkiej sytuacji życiowej i materialnej, a dochodzone przez ZUS świadczenie za miesiąc maj 2013 r. zostało przez nią i jej rodzinę w całości spożytkowane.

Na rozprawie w dniu 16.01.2014 r. ubezpieczona sprecyzowała, że odwołuje się również od decyzji - pisma ZUS datowanej na dzień 15 czerwca 2013 r. domagając się jej zmiany i odstąpienia od żądania zwrotu świadczenia.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołań z przyczyn podanych w zaskarżonych decyzjach. Ponadto podniesiono, iż zasady zwrotu nienależnie pobranych świadczeń uregulowane są w przepisach prawa ubezpieczeniowego, zatem nie znajdują tu zastosowania przepisy kodeksu cywilnego o bezpodstawnym wzbogaceniu, na które powoływała się odwołująca.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny sprawy:

Córka E. K. - K. K. zmarła w dniu (...) r., przed śmiercią była uprawniona od dnia 1.10.2003 r. do renty socjalnej, a od dnia 14.04.2008 r. nabyła prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu. Zatem począwszy od dnia 14.04.2008 r. pobierała rentę socjalną w zbiegu z rentą rodzinną.

Dowód: akta ZUS

ZUS pismem z dnia 20.05.2013 r. zwrócił się do banku (...) S.A. o zwrot świadczenia rentowego za miesiąc maj 2013 r. bądź o udzielenie informacji o współposiadaczach konta. Pismem z dnia 27.05.2013 r. (...) S.A. poinformował, że rachunek, na który przekazywana była renta przysługująca K. K. był rachunkiem wspólnym, a współwłaścicielem była jej matka E. K.

Dowód: akta ZUS

E. K. posiada stałe źródło dochodu - pobiera w ZUS emeryturę w wysokości ok. 900 zł netto. Obecnie, po śmierci córki mieszka z synem (który aktualnie pracuje), w domu rodzinnym, murowanym do którego przynależy budynek gospodarczy oraz ogród w którym uprawiane są warzywa.

Dowód: - akta ZUS,

- zeznania odwołującej się - k.23v.

ZUS Oddział w T. decyzją z dnia 20.06.2013 r. na podstawie art. 138 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń zobowiązał E. K. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1.05.2013 r. do 31.05.2013 r. w kwocie 1.281,68 zł z tytułu renty rodzinnej oraz socjalnej przysługującej zmarłej w dniu 22.04.2013 r. jej córce - K. K.

W dniu 24.06.2013 r. ubezpieczona wystąpiła z wnioskiem o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Decyzją (pismem) omyłkowo datowanym na dzień 15.06.2013 r. (winno być 15.07.2013 roku) ZUS odmówił ubezpieczonej odstąpienia od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Od tych decyzji ubezpieczona złożyła odwołanie.

Dowód: akta ZUS

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o dokumenty zalegające w aktach organu rentowego i zeznania odwołującej się.

Dokumenty dające podstawę dla poczynienia ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie Sąd uznał za autentyczne i wiarygodne. Poza tym treść i forma tych dokumentów nie budziły zastrzeżeń i wątpliwości uczestników postępowania, nie ujawniły się też takie okoliczności, które należałoby brać pod uwagę z urzędu, a które podważyłyby wiarygodność tej kategorii dowodów i godziły w ich moc dowodową od strony materialnej czy formalnej. Dokumenty urzędowe

stanowiły zatem dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone (art. 244 k.p.c.), a dokumenty prywatne, że osoba która je podpisała złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie (art. 245 kpc).

Wiarygodne w ocenie Sądu były także zeznania odwołującej się. Korespondowały one ze sobą wzajemnie i z materiałem dowodowym zgromadzonym w niniejszej sprawie. Depozycje te nie zawierały żadnych wewnętrznych sprzeczności, były logiczne i spójne.

Sąd rozważył co następuje:

Odwołania podlegają oddaleniu.

W pierwszej kolejności odnosząc się do odwołania od decyzji ZUS z dnia 20.06.2013 r. należy stwierdzić, iż stosownie do dyspozycji art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Z kolei w myśl art. 138 ust. 2 cytowanej ustawy za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się:

- 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania;
- 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (ust. 3 art. 138 ustawy).

Odnosząc powyższe do omawianego stanu faktycznego należy stwierdzić, iż nie może być jakichkolwiek wątpliwości, że śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 2 ustawy). Świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają zatem charakter wypłaconych nienależnie. Z uwagi na przyczynę ustania prawa do świadczenia tego rodzaju wypłata może nastąpić jedynie na rzecz innej niż świadczeniobiorca osoby bądź na rachunek bankowy - w warunkach uniemożliwiających przypisanie takiej wypłaty jakiegokolwiek osobie.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 13.06.2006 r. (II UZP 7/06. M.P.Pr. 2006/10/547, Prok.i Pr.-wkl. 2007/5/56, Biul.SN 2006/6/21) jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajdzie cytowany wyżej art. 138 ust. 3 ustawy. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała. Wpłata tego rodzaju świadczeń na rachunek wspólny świadczeniobiorcy i osoby trzeciej (osób trzecich) jest równoznaczna z wypłaceniem świadczenia innej osobie w powyższym rozumieniu. Z art. 51a pkt 1 ustawy z dnia 29.08.1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 1376 ze zm.) wynika bowiem, że każdy ze współposiadaczy rachunku może dysponować samodzielnie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku, a więc nie wyłączając kwot wpłaconych na ten rachunek przez organ rentowy za okres następujący po śmierci jednego ze współposiadaczy rachunku.

Zasady zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w takiej sytuacji reguluje art. 138 ust. 3 w zw. z art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stanowiąc, że obowiązek zwrotu ciąży na osobie, której świadczenie wypłacono, a zatem na współposiadaczu rachunku, który pobrał nienależne świadczenia.

Co prawda, po myśli art. 138 a ustawy podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są obowiązani zwrócić Zakładowi kwoty świadczeń przekazane na ten rachunek albo instrument płatniczy, za miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy. Przepis ten reguluje jednak

wyłącznie taką sytuację, w której nie ma osoby zobowiązanej do zwrotu świadczenia mającego charakter pobranego nienależnie, a wpłaconego przez organ rentowy na rachunek bankowy świadczeniobiorcy. Odnosi się więc do wpłat dokonanych na rachunek prowadzony indywidualnie dla świadczeniobiorcy, czyniąc bank zobowiązanym do zwrotu organowi rentowemu świadczeń przekazanych za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy. Trzeba przy tym pamiętać, iż po myśli art. 55 ust. 3 Prawa bankowego bank jest zwolniony od wypłaty pełnej lub częściowej kwoty, o której mowa w ust. 1 pkt 2 (m.in. kwoty równej wpłatom na rachunek dokonanej przez organ wypłacający świadczenie z ubezpieczenia, która nie przysługiwała za okres po śmierci posiadacza rachunku), jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu wypłacającego świadczenie lub uposażenie dokonał z tych rachunków wypłat innym uprawnionym osobom, które to wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub części, oraz w terminie 30 dni od otrzymania wniosku poinformuje o tym ten organ, wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłaty.

W omawianym stanie faktycznym art. 138 a ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie znajdzie zatem zastosowania, nie obejmuje on bowiem wpłat tego rodzaju na rachunek wspólny. Podmiot, do którego jest adresowany, tj. bank prowadzący rachunek, nie może być bowiem zobowiązany do zwrotu kwot świadczeń pobranych nienależnie przez inne osoby (art. 55 ust. 3 Prawa bankowego) - tak jak to miało miejsce w niniejszej sprawie. Otóż odwołująca jako inna osoba po myśli art. 138 ust. 3 ustawy pobrała nienależne świadczenie w postaci renty za miesiąc maj 2013 r. po zmarłej w dniu(...) r. córce ze wspólnego rachunku bankowego jako współwłaściciel tego rachunku.

Odnosząc się z kolei do odwołania od kolejnej decyzji (pisma) ZUS, datowanej omyłkowo na dzień 15.06.2013 r. należy stwierdzić, iż również ono podlegało oddaleniu jako niezasadne. W pierwszej kolejności trzeba zaznaczyć, iż zasadnie odwołująca potraktowała pismo to jako decyzję administracyjną i odwołała się także od niej. W orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz doktrynie utrwalony jest pogląd, że pisma organu administracyjnego (nie nazwane decyzją) zawierające rozstrzygnięcie w sprawie załatwianej decyzją administracyjną należy uznać za decyzję, mimo, że nie posiadają one w pełni formy przewidzianej w art. 107 § 1 kpa, jeżeli zawierają minimum elementów niezbędnych do zakwalifikowania ich jako decyzji. Do takich elementów zaliczyć należy oznaczenie organu wydającego decyzję, wskazanie jej adresata, rozstrzygnięcie w sprawie oraz podpis osoby reprezentującej organ administracji (zob. np. postanowienie NSA w Warszawie z dnia 27.07.1999 r., I SA 1509/98; wyrok NSA w Warszawie z dnia 15.03.2001 r., V SA 2938/99). W niniejszej sprawie pismo ZUS z dnia 15.06.2013 r. spełnia wskazane wymagania i rozstrzygało wniosek odwołującej się o odstąpienie od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Zgodnie z art. 138 ust. 6 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych organ rentowy może odstąpić od żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń w całości lub w części, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności. W ocenie Sądu decyzja organu rentowego była zasadna, brak jest bowiem w przedmiotowej sprawie takich okoliczności.

Należy podkreślić, że w świetle treści cytowanego przepisu aby odstąpić od żądania zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w sprawie muszą występować szczególnie uzasadnione okoliczności. Występowanie więc li tylko uzasadnionych okoliczności, jeżeli nie można im nadać przymiotu szczególnych, nie jest przesłanką wystarczającą do wydania decyzji pozytywnej.

W niniejszej sprawie takie szczególnie uzasadnione okoliczności nie zachodzą. Odwołująca bowiem posiada stałe źródło dochodu w postaci emerytury w kwocie ok. 900 zł netto miesięcznie. Ponadto zamieszkujący z nią w jej domu dorosły syn również posiada dochód, gdyż obecnie pracuje. Nie kwestionując więc, iż sytuacja majątkowa, a tym bardziej rodzinna ubezpieczonej (śmierć córki) nie jest dobra, nie można jednak stwierdzić, iż zachodzą w tym przypadku owe szczególnie uzasadnione okoliczności, tym bardziej jeśli weźmie się pod uwagę wysokość żądanej przez ZUS do zwrotu kwoty.

Odnosząc się z kolei do wniosku odwołującej o zwrot kosztów dojazdu na rozprawę w dniu 4.12.2013 r. należy podnieść, iż podlegał on również oddaleniu. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r. Nr 90, poz. 594, ze zm.) wydatki obejmują w szczególności koszty

podróży strony zwolnionej od kosztów sądowych związane z nakazaniem przez sąd jej osobistym stawiennictwem, natomiast po myśli art. 91 ustawy w wypadku gdy obowiązujące przepisy przewidują przyznanie stronie należności w związku z jej udziałem w postępowaniu sądowym, należności te przyznaje się stronie w wysokości przewidzianej dla świadków. Przepisy te jednak znajdują zastosowanie tylko w przypadku wezwania przez sąd do osobistego stawiennictwa. Natomiast ubezpieczona była tylko zawiadomiona o terminie rozprawy bez wzywania do osobistego stawiennictwa.

Zgodnie bowiem z ugruntowanym poglądem judykatury, jeżeli sąd z urzędu postanawia wezwać do osobistego stawiennictwa stronę zwolnioną od kosztów sądowych albo na skutek uwzględnienia wniosku takiej strony, służy jej prawo żądania zwrotu kosztów podróży tak jak świadkowi (art. 5 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 91 u.k.s.c.). W pozostałych przypadkach strona tymczasowo sama pokrywa koszty swojego dojazdu na rozprawę, które potem podlegają uwzględnieniu i rozliczeniu wedle reguł przewidzianych w art. 98 § 2 i 3 k.p.c. (patrz postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10.01.2013 r., III AUa 550/12).

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd oddalił odwołania odwołującej od decyzji ZUS z dnia 20.06.2013r. i z dnia 15.06.2013 r. oraz jej wniosek o zwrot kosztów podróży.